

Domsagohistorik

Alingsås tingsrätt

Text: Elsa Trolle Önnerfors

Tings- och rådhusinventeringen 1996 - 2007

Eva Löfgren
Ylva Blank
Henrik Borg
Elsa Trolle-Önnerfors
Johanna Roos

Alingsås tingsrätt

År 1680 hade Kullings härad en gemensam domsaga tillsammans med Vättle, Ale och Gäsene härad. Vättle och Ale härad byttes ut mot Ås härad 1696. Därefter inträffade inte några förändringar i domsagan förrän på mitten av 1800-talet. År 1849 bröts Ås och Gäsene ut, och Vättle och Ale härad återfördes till domsagan (Ås och Gäsene härad, se Borås tingsrätt). Domsagans tre härad bildade alla egna tingslag.¹

Alingsås fick stadsprivilegier 1619, och den första rådhusbyggnaden uppfördes troligen någon gång på 1630-talet. Rådhuset förstördes dock i en stadsbrand 1749, och under de närmaste femtio åren hyrde rådhusrätten in sig i olika lokaler, från 1767 hos stadens borgmästare. År 1791 köpte staden ett hus (i hörnet Kungsgatan-Färgaregatan) som skulle bli nytt rådhus. Byggnaden såldes emellertid 1829, och Alingsås stod återigen utan rådhus. År 1931 inköptes ännu en gång en privatbostad, som till en början fungerade som både rådhus och skola. Skolan flyttade dock ut 1901.²

Hol hade blivit tingsställe för Kullings härad 1644. Där fanns en tingsstuga, som uppförts någon gång innan 1680. I slutet av 1680-talet var byggnaden dock så förfallen att det inte längre gick att vistas i den. Kullings häradsrätt flyttade 1691 sina förhandlingar till Alingsås, men det dröjde inte länge förrän invånarna i häradet framförde klagomål på den långa resvägen till Alingsås. Man ville att tinget istället skulle hållas ”längre upp i häradet”,³ och enades till slut om Eklanda som den lämpligaste platsen. Ting hölls på gästgiveriet fram till 1757 (med undantag för en kort period på 1750-talet), då ett nytt tingshus i sten uppfördes. Huset var snart i behov av reparation, och tingshusbyggnadsskyldige beslöt då att uppföra ett nytt tingshus i trä inne i Alingsås 1817.⁴ Ting hölls i huset nästan hela 1800-talet. År 1899 flyttades förhandlingarna till ett nytt hus beläget ett villaområde inne i Alingsås. Tingshuset var beläget nära sjukhuset och en skola.

Vättle härad hade sedan 1640-talet tingsställe i Lerum. Förhandlingarna hölls till en början i en tingsstuga som uppförts på platsen 1643. Det dröjde emellertid inte mer än tio år förrän byggnaden var i så dåligt skick att det inte gick att vistas i den. Mellan åren 1648-52 tvingades man att istället hålla ting på länsmansgården i Angered. År 1652 stod en ny tingsstuga färdigt i Lerum, men på 1680-talet var även denna så förfallen att tinget flyttades återigen, denna gång till gästgiveriet i Lerum. Tingshusbyggnadsskyldige lät bygga ännu en tingsstuga, som stod klart 1736. Ytterligare två tingshus uppfördes i Lerum, ett i början (1802) och ett i slutet (1892) av 1800-talet.⁵ Det sistnämnda tingshuset låg nära Lerums centrum, vid gamla Göteborgsvägen, och alltså inte på samma plats som de tidigare husen. Man ville istället placera det nya tingshuset närmare järnvägsstationen. Tinget flyttades till Alingsås 1928 efter sammanslagningen av Vättle och Kullings tingslag (se nedan).⁶

Ale härad höll på 1680-talet ting i Kattleberg, där ett tingshus uppförts 1675/76. Kattleberg hade blivit rätts tingsplats redan 1640. År 1760 lät häradshövdingen uppföra ett nytt tingshus i trä. Detta utnyttjades fram till 1807, då tinget flyttade till gästgiveriet i Kattleberg.

---

¹ Almquist s. 238.

² Bohlin, 1920, s. 264-271.

³ Wildte, 1951 s. 91.

⁴ Bergstrand, 1970, s. 14ff; Wildte s. 91f.

⁵ Vigård, 1976 s. 200-207; Wildte s. 88f.

⁶ Sandberg, 1994, s. 10-17.

Tingshusbyggnaden låg i direkt anslutning till gästgiverigården. Kattleberg övergavs som tingsplats 1885 till förmån för Älvängen, som hade järnvägsförbindelser. Tingshuset i Älvängen låg vid den gamla huvudvägen mellan Göteborg och Trollhättan.⁷

Från och med 1928 minskades tingslagen från tre till två, då Vättle och Kulling förenades till ett enda tingslag med tingsplats i Alingsås.⁸ Sex år senare, 1934, slogs även Ale härad samman de två andra häraderna, och domsagan bestod nu av ett enda tingslag. Sammanslagningen hade föreslagits av häradshövdingarna i de olika häraderna.⁹ Ting hölls omväxlande på de gamla tingsplatserna i Alingsås (tingshuset från 1899) och Älvängen fram till 1948, då tingsstället i Älvängen drogs in.¹⁰

I början av 1950-talet genomfördes den så kallade storkommunreformen, och de allra minsta kommunerna försvann. Syftet med reformen var skapa logiska och rationella kommunindelningar. De borgerliga kommunerna skulle vara så pass stora att de kunde erbjuda den service som samhället kunde förvänta sig. Även domsagoindelningen påverkades av kommunförändringarna.¹¹ Ytterligare reformer genomfördes på 1960- och 70-talen, då bland annat det gamla stadsbegreppet försvann. I början av 1970-talet trädde även den nya underrättsreformen i kraft. Häradsrätterna och rådhusrätterna försvann och ersattes av tingsrätter. Rådhusrätten i Alingsås upphörde 1965 och förenades med Vättle, Ale och Kullings domsaga.¹² Alingsås tingsrätt bildades 1971, och det enda tingsstället låg i Alingsås.¹³ Tingsrätten är än idag inhytt i Kullings härads tingshus från 1899.

---

⁷ Wildte s. 89ff.

⁸ SFS 1927:197.

⁹ SFS 1933:584.

¹⁰ SFS 1947:679.

¹¹ Vättle, Ale och Kullings domsaga omfattade från och med 1952 följande område: Skepplanda, Lödöse, Stora Lundby, Starrkärrs, Nödinge, Angereds, Lerums, Skallsjö, Hemsjö, Vårgårda och Herrljunga landskommuner (SFS 1950:452).

¹² SFS 1964:775.

¹³ Alingsås tingsrätt omfattade 1971 Alingsås, Herrljunga, Gäsene, Hemsjö, Lerums, Nödinge, Skepplanda, Starrkärrs och Vårgårda kommuner (Koncept den 17/6 1970 från Justitiedepartementet till Hovrätten över Västra Sverige, s. 3). Efter ytterligare kommunreformer på 1970-talet utgörs Alingsås tingsrätts domkrets idag av Ale, Alingsås, Herrljunga, Lerums och Vårgårda kommuner (SFS 1973:740 och 1982:996).

ALINGSÅS TINGSRÄTT**Tingsrättens jurisdiktionsområde**

Ale kommun
 Alingsås kommun
 Herrljunga kommun
 Lerums kommun
 Vårgårda kommun

Ordinarie domare**Lagmän vid Alingsås tingsrätt**

H.h Carl Vilhelm Elof Sohlberg	fullm. 1.1.1970	1971–1980
Gunnar Hellgren	fullm. 1.4.1980	1980–1992
Björn Karlén	fullm.	1992

Rådmän vid Alingsås tingsrätt

Gunnar Hellgren	1971–1981
Bengt Wessman	1971–1980
Gunnar August Cappelen Carlbom	1971–1972
Peter Axel Ingvarsson	1980–1982
Ulf Christer Appelfofft	1982–1995
Viveka Elisabeth Nordström	1982–
Bengt Gustavsson	1983–1986
Marianne Stenberg	1986–
Sven-Erik Gerdin	1995–

Vättele härad

Domsagotillhörighet:	1680–1695	Med Ale, Kullings och Gäsene härad
	1696–1781	Med Ale, Bjärke, Flundre och Väne härad
	1782–1792	Med Ale och Bjärke härad
	1793–1848	Med Ale, Bjärke, Flundre och Väne härad
	1849–1950	Med Ale och Kullings härad

Tingsplatser:	1680–1928	Lerum
	1928–1934	Alingsås
	1934–1947	Älvängen och Alingsås
	1948–1970	Alingsås

Häradshövdingar

Johan Gustafsson Örnevinge	fullm. 18.12.1680	1680–1685
Johan Rasch	fullm. 14.3.1685	1685–1687
Paul Kock	fullm. 10.4.1687	1687–1695
David Rosenholm	fullm. 15.5.1686	1696–1719
Bengt Bergius	fullm. 7.8.1719	1719–1726

Tings- och rådhusinventeringen 1996 - 2007

Carl Gustaf Beckman	fullm. 5.3.1726	1726–1737
Bengt Adolf Ekehielm	fullm. 9.8.1739	1739–1747
Carl Gustaf Reutercrona	fullm. 19.12.1747	1747–1778
Christer Hoffgardh	fullm. 13.5.1778	1778–1791
Claes Livijn	fullm. 13.9.1791	1791–1793
Bengt Julius Ahlberg	fullm. 18.2.1782	1793–1829
Mathias Erik Richert	fullm. 15.4.1830	1830–1847
Adolf Peter Westman	fullm. 21.11.1848	1847–1848
Per Ulrik Stenberg	fullm. 11.6.1845	1849–1887
Daniel Gottlieb Restadius	fullm. 23.4.1888	1888–1900
Magnus Johan Täcklind	fullm. 7.11.1900	1900–1930
Karl Helmuth Wöhler	fullm. 4.12.1930	1931–1953
Gösta Källblad	fullm. 1.1.1954	1954–1969
Carl Vilhelm Elof Sohlberg	fullm. 1.1.1970	1970

Kullings härad

Domsagotillhörighet:	1680–1695	Med Gäsene, Vättle och Ale härad
	1696–1848	Med Ås och Gäsene härad
	1849–1950	Med Vättle och Ale härad

Tingsplatser:	1680–1698	Hol
	1691–1816	Eklanda
	1817–1934	Alingsås
	1934–1947	Alingsås och Älvängen
	1948–1970	Alingsås

Häradshövdingar

Johan Gustafsson Örnevinge	fullm. 18.12.1680	1680–1685
Johan Rasch	fullm. 14.3.1685	1685–1687
Paul Koch	fullm. 10.4.1687	1687–1695
Anders Sundberg	fullm. 31.3.1695	1695–1716
Lars Sundberg	fullm. 8.12.1716	1716–1747
Johan Fredrik De Bruce	fullm. 2.5.1747	1747–1756
Peter Johan Montan	fullm. 5.10.1756	1756–1768
Svante Johan Möllerheim	fullm. 21.6.1768	1768–1769
Nils Samsioe	fullm. 18.1.1769	1769–1773
Henrik Wolter Elers	fullm. 1.6.1773	1773–1796
Birger Ludvig Themptander	fullm. 10.2.1796	1796–1832
Christian Fredrik Löwenadler	fullm. 22.6.1833	1833–1844
Per Ulrik Stenberg	fullm. 11.6.1845	1845–1887
Daniel Gottlieb Restadius	fullm. 23.4.1888	1888–1900
Magnus Johan Täcklind	fullm. 7.11.1900	1900–1930
Karl Helmuth Wöhler	fullm. 4.12.1930	1931–1953
Gösta Källblad	fullm. 1.1.1954	1954–1969
Carl Vilhelm Elof Sohlberg	fullm. 1.1.1970	1970

Ale härad

Domsagotillhörighet:	1680–1695	Med Vättle, Kullings och Gäsene härader
	1696–1781	Med Vättle, Bjärke, Flundre och Väne härader
	1782–1792	Med Vättle och Bjärke härader
	1793–1848	Med Vättle, Bjärke, Flundre och Väne härader
	1849–1950	Med Vättle och Kullings härader

Tingsplatser:	1680–1886	Kattleberg
	1886–1934	Älvängen
	1934–1947	Älvängen och Alingsås
	1948–1970	Alingsås

Häradshövdingar

Johan Gustafsson Örnevinge	fullm. 18.12.1680	1680–1685
Johan Rasch	fullm. 14.3.1685	1685–1687
Paul Kock	fullm. 10.4.1687	1687–1695
David Rosenholm	fullm. 15.5.1686	1696–1719
Bengt Bergius	fullm. 7.8.1719	1719–1726
Carl Gustaf Beckman	fullm. 5.3.1726	1726–1737
Bengt Adolf Ekehielm	fullm. 9.8.1739	1739–1747
Carl Gustaf Reutercrona	fullm. 19.12.1747	1747–1778
Christer Hoffgardh	fullm. 13.5.1778	1778–1791
Claes Livijn	fullm. 13.9.1791	1791–1793
Bengt Julius Ahlberg	fullm. 18.2.1782	1793–1829
Mathias Erik Richert	fullm. 15.4.1830	1830–1847
Adolf Peter Westman	fullm. 21.11.1848	1847–1848
Per Ulrik Stenberg	fullm. 11.6.1845	1849–1887
Daniel Gottlieb Restadius	fullm. 23.4.1888	1888–1900
Magnus Johan Täcklind	fullm. 7.11.1900	1900–1930
Karl Helmuth Wöhler	fullm. 4.12.1930	1931–1953
Gösta Källblad	fullm. 1.1.1954	1954–1969
Carl Vilhelm Elof Sohlberg	fullm. 1.1.1970	1970

Litteratur

Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige : med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955

Bergstrand, Carl-Martin *Från Alingsås och Kullings härad på 1700-talet* Esborns bokh. (distr.) Alingsås 1970

Bohlin, G A.; Bidrag till Alingsås stads historia : minnesskrift vid stadens 300-års jubileum 1919. - 1920. - S. 264-272 om rådhuset. - s. 359-377 om borgmästarna

Forsæus Sven red. *Skepplanda socken : från forntid till nutid i ord och bild* skriven av Bror A. Andersson med flera författare, Skepplanda kommunfullmäktige, Skepplanda sockenbibliotek (distr.) Älvängen 1972

Gustavsson, B-O.; "Det stora postrånet vid Kattleberg förde alingsåsare til stupstocken". - I: Alingsås tidning den 1/9 1982

Kjellberg, Kjell-Åke *Älvängen – ängarna vid älven 1823-1990*, Älvängen fotografisk produktion AB 1990

Nicander, A., "Kulturhistoriskt tingshus" (Gäse). - I: Älvsborgsposten 781019, s 9

Rosenström, P.H., "Rådhuset i Alingsås: Stadens äldsta byggnad i trä. –Var rädd om den, sa kungen"; Alingsås tidning 18/10 1972

Sandberg, Kerstin: "Lerums tingshus 100 år 1892-1992", Alingsås 1994

Vigård, Folke, *Lerums socken genom tiderna* Lerums socken genom tiderna : en krönika Lerums kommun, Lerum 1976

Lorentzson Mona red.kommitté *Starrkärr-Kilanda socknar*, Nol, Ale kommun 1975

Wildte, Fridolf: "Västergötlands tingsställen. 1. Tingsställen i Göteborg och Bohus län samt Älvsborgs län", s. 91. I: "Västergötlands fornminnesförenings tidskrift" 1951.

Tingshusskyldiges arkiv i övrigt: Från 1891 i Alingsås tingsrätts arkiv- omfattande arkivförteckning